

Obitelj i slobodno vrijeme djeteta predškolske dobi

Pavić, Valentina

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:968531>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-05-12**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

VALENTINA PAVIĆ

OBITELJ I SLOBODNO VRIJEME PREDŠKOLSKOG DJETETA

Završni rad

Pula, rujan, 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

VALENTINA PAVIĆ

OBITELJ I SLOBODNO VRIJEME PREDŠKOLSKOG DJETETA

Završni rad

JMBAG: 0253028200, redoviti student

Studijski smjer: Predškolski odgoj

Predmet: Obiteljska pedagogija

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija

Znanstvena grana: Obiteljska pedagogija

Mentor: doc. dr. sc. Sandra Kadum

Pula, rujan, 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika _____ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

_____

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. OBITELJ I DEFINICIJA OBITELJI	2
2.1. Zadaće obitelji.....	2
2.2. Obitelj kao odgojna sredina	3
3. OBITELJ I DIJETE.....	5
3.1. Stilovi roditeljskog odgoja i roditeljskog ponašanja	5
3.2. Uloga roditelja u odgoju djece	7
3.2.1. Uloga majke u životu i odgoju djeteta	7
3.2.2. Uloga oca u životu i odgoju djeteta	8
3.3. Uloga bake i djeda u životu i odgoju djeteta	9
4. SLOBODNO VRIJEME RODITELJA I DJETETA	10
4.1. Funkcije slobodnog vremena	12
4.2. Načela odgojnog rada u slobodnom vremenu	12
4.3. Aktivnosti u slobodno vrijeme	14
4.3.1. Nositelji aktivnosti u slobodnom vremenu	16
4.3.2. Aktivnost kao pokretač razvoja djeteta	17
4.4. Igra i djeca	18
5. INTERVJU	21
5.1. Zaključak intervjua	30
6. ZAKLJUČAK.....	30
LITERATURA	32
POPIS SLIKA	33
POPIS TABLICA.....	33
SAŽETAK	34
SUMMARY	34

1. UVOD

„Obitelj je temeljna društvena zajednica
čija je osobitost sustavna briga za odgoj
i u toj zadaći ona je nezamjenjiva.“

(Rosić; 2005:79)

Obitelj je zajednica ljudi u kojoj dijete stječe prva znanja i vještine. Iako postoje brojne definicije obitelji, autori se slažu da je ona nezamjenjiva i najvažnija društvena zajednica i odgojna sredina.

Slobodno vrijeme je sastavni dio života svakog čovjeka, to je vrijeme izvan profesionalnih obaveza, postoji svakog dana i u njemu pojedinac svojevóljno odabire oblike odmora, zabave ili stvaralaštva.

Kroz ovaj rad govorit ću o pojmu obitelji, njenim zadaćama, te o obitelji kao odgojnoj sredini. Osim toga, osvrnut ću se na obitelj i dijete i na stilove roditelja tj. njihovog ponašanja prema djeci kao što su dominantni roditelji, popustljivi, nemarni i nježni i čvrsti roditelji. U drugom dijelu rada govorit ću o ulozi roditelja u odgoju djece, navest ću koje su to uloge majke, uloge oca, kao i uloge bake i djeda u životu i odgoju djece prema kojima djeca imaju drugu po redu najveću privrženost, odmah nakon roditelja. U trećem dijelu rada govorit ću o slobodnom vremenu roditelja i djece kao i o pojmu slobodnog vremena, njegovim funkcijama, odgojnim načelima, te o nositeljima aktivnosti u slobodnom vremenu. U četvrtom dijelu rada osvrnut ću se na igru kao osnovnu potrebu djece, kao i na vrste igre. Opće je poznato da djeca jako veliki dio vremena provode u igri kroz koju, jako često, uče i stječu razne navike. U nastavku rada navedeno je istraživanje provedeno s djecom predškolskog i školskog uzrasta kojima su postavljena pitanja što je za njih igra, koja im je najdraža igra i što im je potrebno za igru. Istraživanje je pokazalo da djeca uz igru uvijek vežu pozitivne osjećaje. U posljednjem dijelu rada analizirat ću intervju koji sam provela s obiteljima i djecom predškolske dobi na temu slobodnog vremena. Roditeljima sam postavila pitanja što je za njih slobodno vrijeme, koliko slobodnog vremena provode sa svojim djetetom, kako provode slobodno vrijeme sa svojim djetetom, jesu li zadovoljni količinom slobodnog vremena koje provode sa svojim djetetom, te da opišu jedan događaj u slobodnom vremenu s djetetom koji im je ostao u sjećanju kao najljepši. Djecu sam također pitala što je za njih slobodno vrijeme, kako provode svoje slobodno

vrijeme, te sam ih zamolila da mi nacrtaju što najviše vole raditi u svoje slobodno vrijeme.

2. OBITELJ I DEFINICIJA OBITELJI

O pojmu obitelji postoje brojne definicije koje svaka znanstvena disciplina definira ovisno o području kojim se bavi. „Obitelj je prva i najvažnija škola života u kojoj dijete stječe prva znanja, vještine, umijeća i navike.“ (Rosić i Zloković; 2002:34) Čak i kada su odnosi u obitelji loši ona je nezamjenjiva, na njoj je velika odgovornost i ona je jedna od najsnažnijih odgojnih sredina. Kako tvrdi Rosić (2005:79): „U mnoštvu razlika znanstvenici se slažu u jednome: obitelj je društvena, odnosno socijalna i biološka zajednica.“

„Obitelj je prirodna zajednica ljudi u kojoj se obavlja reprodukcijski ciklus – u njoj se ljudi rađaju, žive, odgajaju i umiru. Pojam obitelji označava mjesto obitavališta jedne zajednice ljudi gdje se njeguju i razvijaju primarni ljudski odnosi.“ (Rosić; 2005:81)

„Obitelj je takva društvena zajednica za kojom svaki pojedinac osjeća potrebu jer su ciljevi koji se u njoj ostvaruju temelj cjelokupnog čovjekova života pa je ona najpotpunija i jedinstvena skupina od vitalnog značenja za svakog člana društvene zajednice.“ (Rosić; 2005:80)

2.1. Zadaće obitelji

Svaka obitelj se razlikuje, bilo po vrijednostima, strukturi, tipu ili zadaćama, no uvijek ima veliku važnost u prenošenju i čuvanju odgojnih vrijednosti. „Ona odgaja i obrazuje, motivira i podržava svoje članove. Na taj način pridonosi budućem razvoju i djeluje kao jedan od pokretača razvoja. Svaka obitelj ima tri temeljne zadaće: biološku, ekonomsku i odgojnu.“ (Rosić, 2005, 95)

Pedagogijska znanost vidi zadaće obitelji u zadaćama odgoja, razvoja društva i navodi sedam zadaća obitelji:

1. Biološko-reproduktivna zadaća – stvaranje novog života u obitelji, stvaraju se potomci i time dolazi do kontinuiteta života tj. održivosti ljuske zajednice.

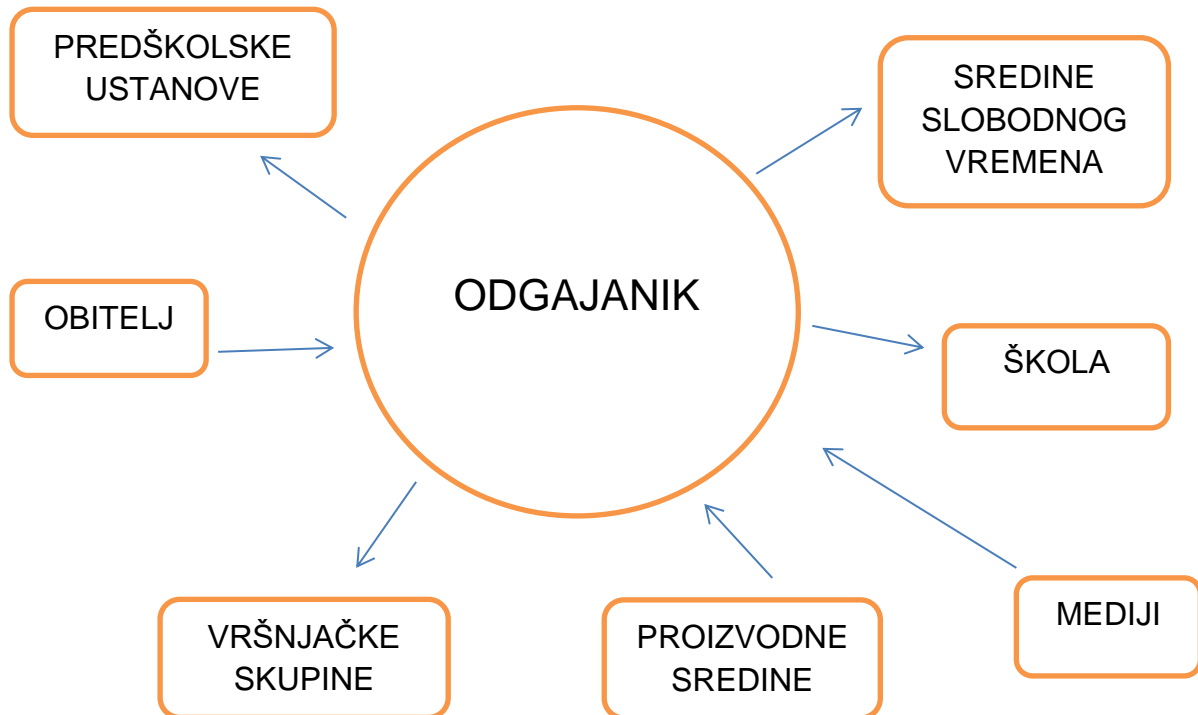
2. Odgojna zadaća – najstarija i najvažnija zadaća obitelji. Roditelji su prvi koji odgajaju dijete u ljubavljvu prožetom ozračju kako bi se ono razvilo u zrelu i moralnu ličnost.
3. Društveno-kulturna zadaća – obitelj je škola društvenog života. Dijete uz interakciju s obitelji stječe svijest o sebi i o drugima, uči društveno komunicirati i izgrađuje stavove prema zajednici i njenim vrednotama.
4. Gospodarska zadaća – uvođenje djece i mladeži u svijet rada i razvijanje pozitivnog stava prema radu i na taj način pozitivno utjecati na produktivnost rada.
5. Moralna zadaća – u obitelji dijete uči razlikovati dobro od zla i stječe životna iskustva kako bi se kasnije povezalo u društvenu zajednicu. Dijete će prihvatiti moralne kriterije svoje obitelji bili oni dobri ili loši. Prenošanjem tih kriterija na svoje potomstvo obitelj širi moralnu kulturu i osigurava budućnost društva.
6. Religijska zadaća – vjerska sloboda je ljudsko pravo, kao i pravo obitelji da svoju djecu vjerski odgaja i određuje vjersku pripadnost. Na taj način obitelj svojom religijskom zadaćom čuva, njeguje i širi vjerske istine, religijsku kulturu i vrijednosti.
7. Domoljubna zadaća – ljubav prema svom narodu i poimanje domovine počinje u obitelji, jer je obiteljski dom osnova za shvaćanje i doživljavanje domovine. Ako obitelj njeguje domoljubne osjećaje poput nacionalne pripadnosti, nacionalne svijesti, ponosa, poštovanja, ljubavi prema ljepotama i bogatstvima, spremnosti za obranu interesa, slobode i časti domovine, djeca će ih snažno doživljavati i prihvaćati. (Rosić 2005:97; prema Vukasović 1994)

2.2. Obitelj kao odgojna sredina

„Neupitno je da se odgojni proces uvijek odvija u određenoj, razvoju više ili manje naklonjenoj, odgojnoj sredini. Odgojna sredina obuhvaća fizičko, socijalno, kulturno, psihološko, tehničko, vjersko i drugo okruženje u kojem se pojedinac razvija.“ (Rosić; 2005:107) „Suvremeno društvo sastoji se od različitih sredina koje mogu imati odgojno značenje. U osnovi, razlikujemo:

- intencionalne odgojne sredine (obitelj, škola), ustanove čija je osnovna djelatnost odgoj

- funkcionalne odgojne sredine, ustanove i socijalne sredine u kojima se uz ostale, funkcionalno (neintencionalno) ostvaruje odgojni proces.“ (Rosić; 2005:107)

Slika 1. Najvažnije odgojne sredine (Rosić; 2005:108)

Obitelj je cjelina, a ne samo zbroj dijelova. Ona predstavlja puno više od samo zbroja ponašanja pojedinih članova obitelji. „Njeno ponašanje i djelovanje kao cjeline ne može se tumačiti analizom ponašanja pojedinih njenih članova. Svaki njen dio se može najbolje razumjeti samo i jedino u kontekstu ponašanja obitelji kao cjeline. Svaki njen član se ponaša prema nepisanim ali i itekako prisutnim normama i pravilima obiteljskog ponašanja.“ (Rosić; 2005:108) Obitelj se kao cjelina teško mijenja. U obitelji veliku ulogu ima usuglašavanje, ravnoteža i vraćanje na isti omjer utjecaja i snaga. „Obitelj je nešto u nama, a ne samo nešto izvan nas, u čemu živimo. Ona je i iznad nas. Često vlada nama a ne mi njome. Nju stalno nosimo u sebi bez obzira na fizičku prisutnost ili odsutnost iz nje. Ona je nešto više negoli samo mi o njoj i s njom.“ (Rosić; 2005:109)

3. OBITELJ I DIJETE

„Za uspostavljanje zdravog i sretnog života djeteta, najodgovornija ja njegova obitelj.“ (Jurčević-Lozančić; 2005:16) Još u prenatalnom razvoju djeteta za roditelje počinje briga o njemu i nitko osim njih djetetu ne može pružiti potpunu emocionalnu, socijalnu i tjelesnu zaštitu. Emocionalne veze koje dijete stekne u obitelji traju cijeli život i na temelju njih dijete gradi socijalne odnose u široj društvenoj okolini. „Obitelj predstavlja važan faktor za socijalni razvoj djeteta, tj. razvijanje prihvaćanja od drugih ljudi i interakciju s njima ili razvijanje ponašanja za izbjegavanje socijalnih kontakata. Osim poticanja emocionalnog i socijalnog razvoja jedan od važnih ciljeva obiteljskog odgoja jest pomoć i ohrabrivanje djeteta u intelektualnom razvoju, te razvoju vlastitih potencijala za učenje.“ (Rosić i Zloković; 2002:38) Teškoće u razvojnom periodu djeteta nastaju nedostatkom emocionalnih, socijalnih i intelektualnih poticaja. Uz te uloge obitelj također ima i veliku ulogu u moralnom razvoju djeteta tj. u usvajanju stavova o vrednotama, uspjehu, rješavanju problema, kao i stavovi prema sebi i razne vrline koje ostaju tijekom cijelog života. „Iako se većina učenja u obitelji događa slučajno i nenamjerno, različiti roditeljski pozitivni poticaji i pružanje pomoći djetetu značajno pomažu njihovu razvoju.“ (Rosić i Zloković; 2002:44)

3.1. Stilovi roditeljskog odgoja i roditeljskog ponašanja

U literaturi nailazimo na četiri osnovna stila odgoja:

- „stil pretjeranih zahtjeva i očekivanja,
- autoritaran,
- autoritativan i
- permisivni stil odgoja.“ (Rosić; 2005:343)

Stil pretjeranih zahtjeva i očekivanja podrazumijeva roditelje koji postavljaju previsoke ciljeve djeci koja ih teško mogu ispuniti i imaju prevelika očekivanja od djece.

Autoritaran stil odgoja podrazumijeva roditelje koji su skloni pritisku, očekuju od djeteta bolje postignuće, koriste se zabranama, kaznama, naredbama ne uvažavajući individualnost djeteta. Ovakva disciplina može dovesti do emocija koje sprječavaju pravilnu moralnu prosudbu u djece, a kasnije i do neprijateljskog raspoloženja i agresije.

Autoritativan stil odgoja podrazumijeva roditelje koji poštuju djetetovu individualnost i uspostavljaju ravnotežu između jasnih i visokih očekivanja, stvaraju toplo obiteljsko raspoloženje i jasna pravila ponašanja putem zajedničkih razgovora i dogovora.

Permisivan stil odgoja podrazumijeva pasivne roditelje koji ne pokazuju interes za djetetove aktivnosti. Kao posljedica ovakvog stila odgoja dijete će vjerojatno imati loše mišljene o sebi i biti nesigurno i samim time teže će postizati ciljeve koji se stavljaju pred njega.

„U pedagoškoj praksi razlikujemo četiri osnovna tipa roditelja na osnovu ponašanja prema djeci. To su: dominantni, nemarni, popustljivi i nježni i čvrsti roditelji.“ Rosić (2005:348) Dominantni roditelji su tip roditelja koji rijetko pružaju podršku i toplinu i uglavnom imaju visoke kriterije i očekivanja i na taj način razvijaju najlošije dječje osobine. Imaju kruta pravila koja često ne objašnjavaju i nepopustljivi su, zahtijevaju od djece da se ponašaju u skladu s njihovim čvrstim uvjerenjima. Takvi roditelji često su uzrok pojave nasilja i agresivnog ponašanja kod djece. „Dominantni roditelji nemaju veliku sposobnost iskazivanja ljubavi i nježne podrške, ali znaju postaviti stroga pravila i ograničenja... Na dominantne zahtjeve roditelja djeca imaju različite reakcije: od poslušnosti, šutnje do glasne reakcije i odbijanja.“ (Rosić; 2005:349)

Nemarni roditelji su tip roditelja koji nemaju autoritet, ali ni ne pružaju djeci nježnu podršku. Drže se daleko od svoje djece i odsutni su za njih čak i dok su s njima. Stav im je nezreo, neodređen i nebrižan i često se okomljuju na djecu. „Nemarnim roditeljima nedostaje toplija, te ne znaju pružiti nježnu podršku kao što ne umiju ni ustanoviti pravila i ograničenja ponašanja u obitelji.“ (Rosić; 2005:351)

Popustljivi roditelji su tip roditelja koji daju veliku podršku djeci kao i ljubav i toplinu, međutim ne znaju nametnuti pravila i ograničenja, jer se boje da bi strogošću mogli naštetiti djeci. Njihova popustljivost tj. razumijevanje, podrška i ljubav daje djetetu samopouzdanje. S druge strane, pretjerana popustljivost često zna dovesti do raznih neželjenih postupaka djece poput šaranja po zidovima, razvijanja stvari i slično.

Nježni ali čvrsti roditelji su tip roditelja koji uglavnom imaju jasno određene kriterije za život, ograničenja i pravila, ali i posvećuju svoje vrijeme slušanju i razgovoru s djecom. Oni djeci daju podršku i upozoravaju na ograničenja. Ovakvi roditelji su uravnotežen spoj dominantnih i popustljivih roditelja. „Djeca ovakvih roditelja imaju sposobnost samopoštovanja, mogućnosti otvorenog komuniciranja s roditeljima i sposobnosti da se podvrgnu školskom ili nekom drugom autoritetu. (Rosić; 2005:355)

3.2. Uloga roditelja u odgoju djece

Rosić (2005:311) navodi tri roditeljske dužnosti: „pozitivan uzor, učitelj i prijatelj“ Razlog za biti pozitivan uzor i učitelj je taj što djeca gledaju roditelje kao primjer iz kojeg uče kako se ponašati. Kakve god bile navike roditelja, dijete ih gleda i smatra da se upravo tako i ono treba ponašati. Biti prijatelj djeci znači prihvatiti ih onakvu kakva jesu i ne isticati im slabosti nego im pomagati da se usavrše u onome u čemu su dobri i ohrabrivati ih kako bi razvili svoje samopouzdanje.

Uloga roditelja u odgoju djeteta je veoma važna pa tako Jurčević-Lozančić (2005:17) navodi da roditelji moraju: „zadovoljiti fizičke potrebe djece, štiti djeteta od fizičkih povreda i boli, zadovoljiti dječju potrebu za ljubavlju, pažnjom i nježnošću, štiti djeteta od emocionalnih povreda i boli, pružiti djeci moralne i etičke smjernice.“ Iako je značaj roditelja čovjeku, manje ili više, važan tijekom cijelog života, najznačajniji i najintenzivniji je u ranom djetinjstvu i predškolskom razdoblju. Iako postoje razlike u ulozi majke i ulozi oca, u pravilu ne postoje velike razlike u njihovoj sposobnosti da se brinu za dijete. Rosić (2005:347) nas upućuje na neke od čimbenika koji limitiraju brigu obaju roditelja o djeci: bolesti roditelja, nerazvijene roditeljske vještine, neinformiranost roditelja o razvoju i potrebama djeteta, nerazvijen osjećaj odgovornosti i empatije spram djeteta, „prezaposlenost“ i „nedostatak vremena za dijete“, nezainteresiranost za dijete i prebacivanje odgovornosti na drugog roditelja, „krivi“ spol djeteta, neželjena djeca, loši odnosi između supružnika, slaba i neprimjerena komunikacija među članovima obitelji i dr.“

3.2.1. Uloga majke u životu i odgoju djeteta

Za rani razvoj djeteta najvažniji je lik majke i od velike je važnosti zbližavanje majke i djeteta odmah nakon rođenja. Nesumnjivo je da je majka jedna od ključnih osoba u životu djeteta. „Glavna je uloga majke da voli. Ona prva mora osigurati djetetu dovoljnu količinu ljubavi kako bi se dijete osjećalo sigurno i kako bi se normalno razvijalo.“ (Rosić; 2005:337) Upravo zbog te ljubavi dijete samo uči voljeti, prvo majku a zatim i ostale članove obitelji. Majčina ljubav ne predstavlja samo ljubav nego široki spektar osjećaja poput nježnosti, razumijevanja i naklonosti. „Majčinska ljubav nije automatska, niti unaprijed jamči pravilnu njegu, odgoj i privrženost djetetu. Moguće je

izdvojiti neke čimbenike koji posredno ili neposredno utječu na način kako će se majka odnositi prema djetetu:

- razlozi zbog kojih majka želi imati dijete,
- njezino zadovoljstvo bračnim životom,
- njezini stavovi prema životu,
- njezin interes za posao ili vanjske aktivnosti,
- njezine ukupne životne okolnosti,
- prisutnost ostale rodbine u kući kao što je, primjerice, podržavajuća ili nametljiva baka.“ (Jurčević-Lozančić; 2005:26)

Majka kao najvažniji odgajatelj djeteta svojom prisutnošću zadovoljava djetetove potrebe na obostrano zadovoljstvo i time uvelike utječe na djetetov daljnji psihološki i emotivni razvoj. „U životu mnoge djece već sama riječ majka izaziva asocijacije brige, ljubavi, poticanja i ohrabrenja. Majka je jedina osoba koja do odraslosti, a i kasnije, svom djetetu pokušava osigurati sve ono što mu može olakšati i uljepšati život.“ (Rosić; 2005:338) Uloga majke je teška i naporna, ali bez nje se ne može zamisliti normalan razvoj djeteta.

3.2.2. Uloga oca u životu i odgoju djeteta

U prvoj fazi djetetova života, dok su majka i dojenče usko vezani, otac je pomoćnik, a njegova važnost raste kako dijete sazrijeva. Međutim, uloga oca nije manje važna od majčine, on samo sudjeluje na drugačiji način. Postaje sve prisutniji i važniji u razdoblju kada dijete uči hodati i pričati, a i kasnije. Prisutnost oca olakšava osamostaljivanje i odvajanje djeteta iz zajednice s majkom. „I otac se može ponašati majčinski. On je u obitelji prvi pomoćnik majke, olakšava joj funkciju materinstva, a u njenoj odsutnosti može potpuno preuzeti materinsku odgovornost.“ (Rosić; 2005:341) Pruža djetetu osjećaj sigurnosti, zaštite, povjerenja, emocionalnu podršku, prenosi mu osjećaj da je voljeno kako bi dijete kasnije bilo snažnije u svom emocionalnom razvoju, sigurnije i samostalnije. Otac priprema dijete za život omogućujući mu stabilno okruženje i svojim primjerom uči dijete odgovornosti. „Odgovoran otac je aktivni sudionik u životu djeteta. Odgovoran je za djetetov odnos prema okruženju, djeci i odraslima, odgovoran je za higijenske navike i drugo.“ (Longo, 2016: 60) „Aktivna

prisutnost oca u odgoju djeteta omogućuje brži kognitivni i motorički razvoj te stvaranje obrazaca budućih poželjnih socijalnih odnosa.“ (Jurčević-Lozančić; 2005:30)

3.3. Uloga bake i djeda u životu i odgoju djeteta

„Istraživanja su pokazala da je emocionalna privrženost djece prema bakama i djedovima druga po redu najsnažnija i najintenzivnija emocionalna veza koju djeca razvijaju nakon one prema roditeljima. Stoga bake i djedovi u odgoju djece predstavljaju najprirodniju zamjenu za roditelje.“ (Buljan Flender i Karlović; 2004:223) Oni se emocionalno povezuju s unučadi već na prvi pogled, dok je djeci, s druge strane, potrebno i nekoliko godina da shvate da i njihovi roditelji imaju svoje roditelje. Djeca su uvijek zainteresirana za njihove priče iz mladosti, posebice one o njihovim roditeljima dok su bili djeca. Baka i djed imaju posebnu ulogu u obiteljima u kojima oba roditelja rade, ili u onima samohranih i razvedenih roditelja. No, roditelji im ipak ne smiju prepustiti vodeću ulogu. Ponekad se bake i djedovi osjećaju nepotrebni i neuvaženi pa čine sve kako bi unuke vezali za sebe i na taj se način osjećali vrijedni i potrebnima. Ponekad i ne dozvoljavaju roditeljima da djeci postavljaju granice, pozivajući se na svoje iskustvo i mudrost. U takvim situacijama često dolazi do konflikata u kojima najviše stradaju djeca. Ako djeci nisu jasno postavljene granice svakog člana obitelji i ona ih moraju testirati, onda postaju nervozna, nesigurna, zahtjevnija i manipulativna i to ometa njihov psihosocijalni razvoj. Rješenje za takvu situaciju je da se članovi obitelji dogovore i prihvate činjenicu da su roditelji ti koji donose glavne odluke vezane za odgoj djece. Longo (2016:82) navodi neke pozitivne i negativne stvari o odnosima baka, djedova i unuka prema mišljenju odgajatelja:

„Dobre i pozitivne stvari u odnosima bake i djeda s unucima:

- Pažljivi su, blagi, umjereni, brižljivi.
- Nježni, topli odnos, odnos povjerenja.
- Vrlo odgovorno skrbe za svoje unuke dok su roditelji zauzeti.
- Djeci pokazuju bezuvjetnu ljubav.
- Imaju mnogo vremena za igrati se, za šetati, razgovarati...

Štetne i negativne stvari koje se znaju događati u odnosima bake i djeda s unucima:

- Pretjerana popustljivost u mnogo situacija.
- Rade sve za djecu i odnose se prema njima kao da su male bebe.

- Preuzimaju ulogu roditelja više nego što treba.
- Dopuštaju im sve i dijete ne zna granice, daju im podršku u negativnim i lošim ponašanjima; šire granice slobode izvan dopuštenog.
- Kritiziraju roditelje pred djecom, komentiraju roditeljske postupke pred djecom...“ Longo (2016:82)

4. SLOBODNO VRIJEME RODITELJA I DJETETA

„Obiteljska kohezija njeguje se provođenjem zajedničkih aktivnosti djece i roditelja, a obuhvaća zajedničko vrijeme za objede, zajedničko vrijeme za igru i rekreacijske aktivnosti, zajedničko obavljanje kućanskih poslova te zajedničke izlete i šetnje.“ (Nenadić-Bilan; 2014:5)

Nenadić-Bilan provela je istraživanje o provođenju vremena roditelja i djece u zajedničkim igrama. U istraživanju je sudjelovalo 350 roditelja djece predškolske dobi. Ponuđeni odgovori su bili uopće ne, uglavnom ne, uglavnom da i u potpunosti da. Rezultati pokazuju da samo 22,6% roditelja ima svakodnevno u potpunosti vremena za igru s djecom. 58,9% roditelja uglavnom ima vremena za igru s djecom. 14,9% roditelja uglavnom nema vremena, a 3,7% roditelja uopće nema vremena za svakodnevnu igru sa svojom djecom.

„Promatrajući slobodno vrijeme kao pojavu, djelatnost i proces u odgoju i obrazovanju u uvjetima demokracije, tolerancije, međuljudskih odnosa, cjeloživotnom učenju, kao čimbenika razvoja djece, mladeži i odraslih, potrebno ga je sustavno, planirano i učinkovito koristiti kao dio našeg života, osobnih potreba i interesa.“ (Rosić; 2005:63)

„Postojanje slobodnog vremena poznato je još od davnina, ali u drukčijem obliku i sa zadaćom različitom od današnje.“ (Rosić; 2005:49) Prisutnost i značaj slobodnog vremena se uočava s pojavom civilizacije, od nastanka plemenskih zajednica pa do suvremene svakodnevice. Početkom društvenog razvoja slobodno vrijeme je za većinu ljudi bilo neodređeno vrijeme, a u današnje vrijeme ima neizostavnu ulogu u svakodnevnom životu čovjeka. „U svom razvojnem slijedu slobodno vrijeme prošlo je nekoliko faza:

- dominaciju slobodnog vremena bez pojma i prakse u radu, u oblicima primitivnih kultura,
- neograničeno i nedefinirano radno i slobodno vrijeme,
- prevlast radnog vremena nad slobodnim vremenom i
- skraćanje radnog i stalno povećanje slobodnog vremena.“ (Rosić; 2005:50; prema: Previšić; 2000:141)

Sadržaj i način provođenja slobodnog vremena mijenja se nametnutim ritmom života suvremenog društva. Ljudi nastoje zadovoljiti sve veće socijalne i kulturne potrebe. U današnje vrijeme slobodno vrijeme je drugačije nego prije. Sve je veća potreba za sudjelovanjem, a time i stjecanjem iskustva. Većini ljudi slobodno vrijeme je bilo omogućeno tek u industrijskom društvu kada je došlo do masovnog zapošljavanja i tehnološkog razvoja, a samim time i do skraćanja radnog vremena. Tada se slobodno vrijeme poima kao društveni fenomen i dobiva punu važnost. „Slobodno vrijeme kao moderan društveni fenomen unosi u živote ljudi popriličan nemir. Nameće se dvojba: razvijamo li kod suvremenog čovjeka dostatno kulture, sposobnosti i navika za sadržajno, korisno i ugodno provođenje slobodnog vremena? Slobodno vrijeme ujedno je i izvor niza problema, čije društveno, institucionalno artikuliranje uvjetuje pozitivan ili negativan razvitak individualnih života. Tu se rađa potreba za intenzivnijim društvenim angažmanom u organiziranju i provođenju slobodnog vremena, to više što je ono danas prodrlo u gotovo sva područja društvenog života kao što su socijalno, pedagoško, ekonomsko, političko, zdravstveno i dr. (Rosić; 2005:61; prema: Leburčić; 1999)

Pojam slobodnog vremena je vrlo širok i o pojmovnom određenju slobodnog vremena postoje različita mišljenja ovisno o stajalištu s kojeg se gleda.

„Slobodno vrijeme tumačimo kao dio života svakog čovjeka, postoji svakoga dana i u svakoj sredini, ali je različito s obzirom na dob, spol, zanimanje, mjesto boravka, razvijenost sredine, stupanj interesa, ciljeve društvenog poretka i njegove mogućnosti. Ovo vrijeme čovjek može koristiti za odmor, zabavu, za stjecanje novih iskustava i kulturno bogaćenje.“ (Rosić; 2005:67)

„Slobodno vrijeme je sastavni dio čovjekove aktivnosti, vrijeme izvan profesionalnih, obiteljskih i društvenih obveza, u kojemu pojedinac po svojoj slobodnoj volji odabire oblike i sadržaje odmora, razonode i stvaralaštva.“ (Rosić; 2005:76)

„Slobodno vrijeme je vrijeme odmora, razonode, pozitivna razvoja, socijalizacije, humanizacije i stvaralačkog potvrđivanja ličnosti.“ (Rosić; 2005:70)

„Pojedini autori gledaju na slobodno vrijeme kao na neobavezno, neograničeno vrijeme koje se koristi na slobodno odabran način, kada se završe sve obveze na poslu i održavanju opstanka.“ (Rosić; 2005:101) Ova koncepcija je tipična za industrijska društva u kojima je posao najdominantniji čimbenik i prema njemu se događa sve ostalo.

4.1. Funkcije slobodnog vremena

Rosić (2005:107) u navodi tri funkcije slobodnog vremena: odmor, razonoda i razvoj ličnosti.

Odmor je temeljna funkcija slobodnog vremena, jer je jedna od osnovnih ljudskih potreba. Postoje brojne aktivnosti slobodnog vremena koje su namijenjene za odmaranje. Neke od njih su: prekidanje bilo kakvog rada, šetnja, razne društvene ili pokretne igre, izleti, vožnje i slično. Ovakve aktivnosti mogu se provoditi na različitim mjestima, u različito vrijeme, individualno i kolektivno, bez druge svrhe osim odmora.

Razonoda kao druga funkcija slobodnog vremena ima širu namjenu jer obuhvaća raznovrsnije društvene i kulturne sadržaje, ali, kao i odmor, služi stvaranju vedrog raspoloženja. Neke od aktivnosti u funkciji razonode i zabave su: bavljenje sportom, razne igre, kino, zabave, priredbe, čitanje i slično. „Aktivnosti razonode i zabave svojstvenije su mladim generacijama, a kao vrijedan stil života potrebne su i odraslom aktivnom stanovništvu. Jer, dobro raspoloženje i vedrina čovjeka bez sumnje su stanja koja umnogome obogaćuju život čovjeka, potiču ga u njegovu djelovanju, a svakako su i važno svojstvo komunikativnosti i odnosa među ljudima.“ (Rosić; 2005:109)

Razvoj ličnosti kao posljednja funkcija slobodnog vremena značajna je u procesu formiranja ljudi za bolje obavljanje radnih zadataka. Aktivnosti za razvoj ličnosti su djelatnosti s raznih područja: fizičkog, zdravstvenog, moralnog, kulturnog i dr.

4.2. Načela odgojnog rada u slobodnom vremenu

„Načela su temeljni kriterij teorijskog promatranja ili praktične djelatnosti. Oni su temeljni zahtjevi, polazna osnova, izvor, osnovno pravilo ponašanja i djelovanja,

međuljudski odnos prema kojima se organizira i ostvaruje odgojni proces.“ (Rosić; 2005:205) Načela su rezultat iskustva, proučavanja, prakse i potreba aktivnosti. Prilikom bilo kakvih aktivnosti slobodnog vremena moramo imati na umu da je svako dijete posebno na svoj način i da ima potrebu i pravo razvijati svoju individualnost. Rosić (2005:208) nas upućuje da u aktivnostima slobodnog vremena primjenjujemo sljedeća odgojna načela:

- „načelo slobode izbora aktivnosti,
- načelo interesa,
- načelo individualnosti,
- načelo raznovrsnosti,
- načelo dobrovoljnosti,
- načelo osobnog izbora,
- načelo organiziranosti,
- načelo primjerenosti (dob, spol),
- načelo aktivnog sudjelovanja, zalaganja,
- načelo smislenosti,
- načelo amaterizma,
- načelo disciplinarnosti...“

Načelo slobode izbora aktivnosti se temelji na individualnim potrebama, interesima i mogućnostima sudionika i na njihovom pravu na slobodan izbor. Primjenom ovog načela sudionici će biti aktivniji, angažirani, kreativni i aktivno će sudjelovati.

Načelo individualnosti se također temelji na slobodnom izboru i potrebama i željama svakog sudionika u skladu s njihovim interesima, zanimanjima, mogućnostima i sposobnostima. Ovo načelo dolazi do izražaja i u grupnim oblicima rada i poticaj je za razvoj dobrih komunikacijskih odnosa u aktivnostima slobodnog vremena.

Načelo raznovrsnosti temelji se na različitim mogućnostima korištenja slobodnog vremena u različitim područjima ljudske djelatnosti npr. sport, kultura, umjetnost...

Načelo organiziranosti se temelji na konkretnoj organizaciji slobodnog vremena tj. stvaranju i osiguravanju mogućnosti za ostvarenje aktivnosti. Ovo načelo osigurava uspješno i nesmetano izvršavanje pojedinih aktivnosti u programu korištenja slobodnog vremena.

Načelo smislenosti temelji se na ostvarivanju slobodnog vremena kao odmora, razonode i razvijanja ličnosti i na organizaciji sadržaja s odgovarajućom svrhom, ciljem i zadaćama zadovoljavanja interesa sudionika.

Načelo amaterizma temelji se na slobodnom izboru korištenja slobodnog vremena i individualnom zadovoljstvu i radosti sudjelovanja svakog sudionika.

Načelo primjerenosti govori da se prilikom uključivanja u aktivnosti slobodnog vremena vodi briga o sposobnostima i mogućnostima svakog sudionika ovisno o dobi, spolu i psihofizičkom razvoju. Zasniva se na poštivanju međusobnih razlika. „Razumljivo je, da svako načelo zahtijeva čitav niz postupaka koji omogućuju da aktivnosti u slobodnom vremenu i za slobodno vrijeme pozitivno i učinkovito ostvaruju funkciju očuvanja zdravlja i pravilnog tjelesnog razvitka djece.“ (Rosić; 2005:213)

4.3. Aktivnosti u slobodno vrijeme

Valjan Vukić (2013:66, prema Jerbić, 1973) dijeli aktivnosti u slobodnom vremenu u četiri kategorije:

- „spontane aktivnosti (besciljne aktivnosti, razgovori, šetnje i izleti, slobodna igra),
- konzumirajuće aktivnosti (čitanje, slušanje radija, gledanje TV, posjet kinu i muzeju, odlazak na sportske i kazališne priredbe),
- organizirane aktivnosti (obiteljske zabave, javne zabave, stvaralačke organizirane aktivnosti) i
- ostale aktivnosti.“

Kod spontanih aktivnosti najviše dominiraju igra i razgovori, kod konzumirajućih gledanje TV-a, a kod organiziranih aktivnosti najviše dominiraju stvaralačke aktivnosti. „Izbor aktivnosti u slobodnom vremenu u odrasle i mlađe populacije uvjetovan je subjektivnim činiteljima koji uključuju društveni status roditelja, osobno obrazovanje, sposobnosti i stečene navike, te objektivnim činiteljima koji podrazumijevaju kulturno naslijeđe uže i šire okoline, postojeću ponudu i dostupnost određenih sadržaja i slično.“ (Valjan Vukić; 2013:68; prema: Ilišin; 2001) „Pod društveno prihvatljivim aktivnostima slobodnog vremena podrazumijevamo sve one aktivnosti koje pridonose rekreativno-produktivnom osmišljavanju i provođenju slobodnog vremena. Te aktivnosti bi uvijek, pa i onda kada označavaju samo odmor i razonodu, trebale biti planirane i sadržajno

osmišljene, a motivacijski istinski utemeljene i razvojno usmjerene. Takva percepcija slobodnog vremena pretpostavlja permanentno odgojno djelovanje na pojedinca već od ranog djetinjstva.“ (Valjan Vukić; 2013:68)

Slika 2. Aktivnosti u slobodno vrijeme (Valjan Vukić; 2013:67; prema: Rosić; 2005)

„Za učinkovitost aktivnosti u slobodnom vremenu ključna riječ je suradnja, povjerenje, podrška, dosljednost... Suradnja je umijeće organiziranja i zajedničkog djelovanja, pri čemu se sav trud ulaže u nalaženje rješenja, a istodobno se dopušta i drugima da čine to isto. Suradnja je proces kojim se među ljudima stvara novo, zajedničko polazište u aktivnostima slobodnog vremena.“ (Rosić; 2005:217) Ako su glasovi povišeni i ljutiti, suradnje nema. Nema je ni kad ljudi kažu da je nešto dobro, a po tonu glasa čujemo da zapravo nije dobro. Suradnja se temelji na otvorenosti, povjerenju i stručnosti. „Suradnja postoji kad se poštovanje iskazuje slušanjem, željom da se razumije, te prihvaćanjem nekih promjena, drukčijih gledišta, novih aktivnosti... Put prema suradnji je kad ljudi kimaju glavom, smiješe se, sjede jedni blizu drugih i govore stvari poput: „Hajde da povežemo tvoju i moju zamisao i zajednički nešto dobro napravimo!“ (Rosić; 2005:217; prema: Gossen i Anderson; 1996)

4.3.1. Nositelji aktivnosti u slobodnom vremenu

„Nositelji aktivnosti u slobodnom vremenu su svi građani, obitelji, odgojno-obrazovne ustanove, radne organizacije, kulturno-umjetnička društva, športski klubovi itd. (Rosić; 2005:219) Nositelji aktivnosti ostvaruju suradnju na mikro i makro planu rada, na profesionalnoj i amaterskoj razini i ona se uvijek temelji na odgojnom radu, pomoći u razvoju djece i mladeži prema njihovim mogućnostima, interesima i potrebama. Rosić (2005:219) navodi važne činitelje aktivnosti djece i mladeži u slobodnom vremenu:

- obitelj,
- ustanove za predškolski odgoj,
- škole,
- sveučilišta,
- društvene udruge,
- kulturno-umjetnička društva,
- ustanove općekulturnog, informativnog ili zabavnog karaktera,
- sportska društva...

4.3.2. Aktivnost kao pokretač razvoja djeteta

Briga i ljubav odraslih osnova su za djetetovo učenje i razvoj. No da bi se ono psihički i fizički razvijalo nije dovoljan samo angažman odraslih. Svoje snage i sposobnosti dijete razvija tek vlastitom aktivnošću. Aktivnost je neophodna za intelektualni razvoj, razvoj motoričkih sposobnosti, osjetila, socijalnih odnosa i emocionalne stabilnosti. Vlastitom aktivnošću dijete stječe iskustva i ulazi u različite odnose gdje se uči komunicirati i stvarati obrasce ponašanja koji će mu omogućiti da djeluje kao jedinka u društvu. Pod aktivnost se podrazumijevaju akcije djeteta na mentalnom i motoričkom planu. Dijete nije aktivno samo kada se kreće ili nešto radi, ono može biti intelektualno aktivno i dok sjedi i razmišlja. „Stalna potreba djeteta za aktivnošću u djetinjstvu se najčešće ogleda u igri. Naime, igra je dominantna aktivnost djeteta i kao oblik ponašanja i kao potreba bez koje razvoj djeteta nije moguć.“ (Maleš i Stričević; 1991:12) Igru ne bi trebalo ograničiti samo na predškolsku dob, iako ona odrastanjem gubi vodeću ulogu. U školskoj dobi sve više prevladavaju učenje i rad, a u odrasloj dobi igre se pretvaraju u aktivnosti za odmor i relaksaciju. „Malo dijete ima neizmjernu potrebu za kretanjem i istraživanjem svijeta oko sebe. Ono treba takvu sredinu i uvjete koji će ga stavljati u situaciju da bude aktivno i da pomoću te aktivnosti stječe različita iskustva i upoznaje vlastite mogućnosti. Učenje u stvarnim životnim situacijama, za razliku od gomilanja činjenica, ima trajne efekte. Tako je, npr., učenje govora nezamislivo izvan konkretnih odnosa, jer dijete ne uči govoriti po uputama i pravilima nego u komunikaciji s drugima, bez obzira da li je nastala spontano ili sami stvaramo situaciju s namjerom da ga potičemo na govor.“ (Maleš i Stričević; 1991:13) Djetetu ne možemo samo opisivati predmete i pojave u okolini da bi ono uočilo njihova svojstva ili primjenu. Ono ih treba opipati, osjetiti, isprobati, sastaviti i rastaviti da bi zadovoljilo svoju prirodnu radoznalost. Takvi doživljaji dijete potiču na razmišljanje i zaključivanje, što je osnova intelektualnog razvoja. Djeca koja nisu imala mogućnosti za aktivnost, igru i akciju, neće razvijati svoje potencijale. „Vlastita aktivnost djetetu omogućuje da osim svijeta upoznaje i sebe, svoje sposobnosti i mogućnosti, a o utjecaju onih koji se djetetom bave – roditelja, odgojitelja i drugih odraslih ovisi kakvu će sliku dijete stvoriti o sebi, koliko će biti sigurno u sebe, kritično prema sebi i drugima, zadovoljno sobom i sretno. Kako upoznavanje okoline, eksperimentiranje i oprobavanje vlastitih sposobnosti nije uvijek moguće u stvarnom svijetu, djetetu treba

omogućiti igru u kojoj će istraživati, eksperimentirati i proživljavati situacije iz stvarnosti.“ (Maleš i Stričević; 1991:14)

4.4. Igra i djeca

Igrovna raznolikost najčešće se razvrstava u tri kategorije:

- funkcionalna igra,
- simbolička igra,
- igre s pravilima.

„Funkcionalna igra određuje se obično kao igra novim funkcijama koje u djeteta sazrijevaju – motoričkim, osjetnim, perceptivnim. S jedne strane dijete ispituje svoje funkcije, a s druge osobitosti objekata.“ (Duran; 2001:16)

„Simboličku igru većina razvojnih psihologa promatra kao razvojni fenomen, i to ili u kontekstu općeg psihičkog razvoja ili u kontekstu posebnih segmenata psihičkog razvoja djeteta.“ (Duran;2001:17) Simboličke igre su imaginativne i nemaju osnovna pravila koja određuju redoslijed događanja u igri.

„Igre s pravilima su igre sa senzomotoričkim kombinacijama (trke, špekulanje, loptanje itd.) ili intelektualnim kombinacijama (karte, šah itd.) u kojima se pojedinci natječu (inače bi pravila bila beskorisna) i koje su regulirane ili kodeksom koji je preuzet od starijih generacija ili privremenim sporazumom.“ (Duran; 2001:20)

Poznato je da djeca velik dio vremena provode u igri, no igra je puno više od načina provođenja vremena. Igra je osnovna potreba djece. „Dijete predškolske dobi koje se puno i predano igra odrast će u osobu koja i rad prihvaća s užitkom i odgovornošću i prima ga kao izazov. Dijete koje nema mogućnost za igru ili kojem se „ne da igrati“ i sve mu je dosadno, kasnije kao odrasla osoba teže prihvaća rad i obveze.“ (Maleš i Stričević; 1991:21) Motivacija za igru dolazi iznutra i djecu ne treba posebno poticati da bi imala potrebu za igrom. Iako izaziva svjestan napor, igra je praćena radošću i zadovoljstvom. Zbog toga potiče emocionalni razvoj djece i doprinosi razvoju ličnosti. Svako dijete ima potrebu za hranom i ljubavlju i uskraćivanje toga može djelovati pogubno. Isto tako, nezadovoljavanje potrebe za igrom može imati štetan utjecaj na djetetov psihofizički, emocionalni i socijalni razvoj. „Igra je oblik i sredstvo odgoja djeteta. Igrajući se ono stječe znanja i uči ponašanja. Uči uz naše namjerne intervencije, ali i spontano, a da to i ne zna.“ (Maleš i Stričević; 1991:22) Igra

je, bez sumnje, oblik ranog obrazovanja djeteta. „Razvoj mišljenja od konkretnog, vezanog za prisutnu situaciju, do apstraktnog, pokretljivog mišljenja, primjenjivog u raznim situacijama, nije moguć bez brojnih konkretnih iskustava u rukovanju predmetima i direktnom doživljavanju okoline vlastitim osjetilima (vid, sluh, opip, okus...)“ (Maleš i Stričević; 1991:22) Važnu ulogu u razvoju apstraktnog mišljenja ima simbolička igra u kojoj djeca proživljavaju svijet odraslih stvarajući zamišljene situacije. Prilikom takve igre djeca izmišljaju i glume, ali ipak je radnja vezana za iskustva koja djeca imaju iz stvarnog svijeta. Mašta i kreativnost djece nema granica u simboličkim igrama. „Osim mentalnih, dijete u igri, razvija i tjelesne sposobnosti. Potreba za kretanjem jedna je od osnovnih bioloških potreba, jer kretanje omogućava bolju izmjenu tvari, pravilan rast i razvoj. Upravo igra svojim sadržajima stimulira dijete na bogatstvo pokreta. U igri ono skače, puže, hvata, gura, provlači se, penje se...“ (Maleš i Stričević; 1991:23) Kretanje je predispozicija za razvoj cjelokupne ličnosti. U igri, tjelesnom aktivnosti dijete dolazi do predmeta u okolini, ostvaruje socijalne kontakte, snalazi se i orijentira u prostoru, stječe različita iskustva i na taj način uči. „S polaskom u školu igra ne nestaje. Ona se mijenja, novi su interesi. Nije više primarna aktivnost, ali je bogata jer se uz postojeće oblike pojavljuju i novi. Dijete se više zanima za timske i sportske igre, posebno one s elementima natjecanja, i za danas sve prisutnije kompjutorske igre i video-igre.“ (Maleš i Stričević; 1991:24)

Rajić i Petrović-Sočo su 2015 godine provele istraživanje s djecom predškolskog i školskog uzrasta. Djece predškolskog uzrasta bilo je 107, od toga 57 dječaka. Školskog uzrasta bilo je 101 dijete, od toga 51 dječak. Ukupno je istraživanje obuhvatilo 208 djece.

Djecu su pitali veoma jednostavna „dječja pitanja“: što je za njih igra, koja je njihova najdraža igra te što je njima potrebno za igru.

Cilj tog istraživanja bio je saznati s obzirom na njihov uzrast kako djeca doživljavaju igru.

Tablica 1. Što je igra?

Kategorije kodiranih dječjih odgovora	Frekvencija
Igranje s igračkama i druženje s prijateljima	11
Igra kao funkcionalna pokretna igra	36
Igra kao zabava	45

Igra kao igranje s određenom igračkom	46
Igra kao druženje s prijateljima i obitelji	49
Ukupno	187

Tablica 2. Koja je tvoja najdraža igra?

Kategorije kodiranih dječjih odgovora	Frekvencija
Kocke	4
Lutke	9
Autići	13
Lego materijal	16
Ukupno	42

Tablica 3. Što ti je potrebno za igru?

Kategorije kodiranih dječjih odgovora	Frekvencija
Vršnjaci	95
Roditelji	46
Ukupno	141

Bez obzira na sve razlike u rezultatima istraživanja, i školska i predškolska djeca igru doživljavaju kao zabavu, radost, sreću i uvijek uz nju vežu pozitivne osjećaje. To dokazuje da je igra kao fenomen djetinjstva sa stajališta djece zanimljiva, svrhovita, samomotivirajuća i ugodna aktivnost.

5. INTERVJU

„Intervju je usmena anketa. To je zapravo specijalni oblik razgovora, samo što svaki razgovor nije intervju, ali je zato svaki intervju razgovor.“ (Zelenika; 1998:377)

Razlike između intervjuja i razgovora:

- Za razliku od običnog razgovora, intervju se vodi prema unaprijed pripremljenom planu i ima svoju svrhu i cilj.
- U intervjuu se točno zna tko je ispitivač, a tko ispitanik, dok su u razgovoru osobe ravnopravne.
- Raspoloženje u intervjuu karakteriziraju napetost, rezerviranost i sumnja, za razliku od ugođaja običnog razgovora.

Četiri su osnovne vrste intervjuja:

- slobodni intervju,
- standardizirani intervju,
- individualni intervju i
- grupni intervju.

Slobodni intervju je sličan običnom razgovoru. Ispitanik se pusti da slobodno govori kako bi se oslobodio ograničenja. Često se koristi kao predispitivanje za izradu standardiziranog intervjuja. Standardizirani intervju je vođen prema unaprijed pripremljenim pitanjima radi provjeravanja postavljenih hipoteza. Individualni intervju je najčešće primjenjivana vrsta intervjuja. Primjenjuje se prilikom intervjuiranja samo jednog ispitanika. Grupni intervju se primjenjuje kada se u isto vrijeme intervjuiira više ispitanika. Idealna veličina skupine tijekom grupnog intervjuja je od 10 do 12 ispitanika.

Cilj našeg individualnog intervjuja bio je prikupiti podatke o slobodnom vremenu roditelja i djece. Postavljali smo im pitanja koja se odnose na količinu i kvalitetu slobodnog vremena koje provode zajedno.

Intervju broj 1

Sudionici: majka V.P. i dijete N.P. (5,6 godina), ne ide u vrtić.

Tročlana obitelj živi u vlastitoj kući u dvorištu s djedom i bakom, imaju jedno dijete. Majka ima 31 godinu, a otac 32.

Što je za vas slobodno vrijeme?

V.P.: „Za mene je slobodno vrijeme ono što provedem sa svojom obitelji, najviše sa svojim djetetom. Dok smo suprug i ja bili sami, sami smo provodili svoje slobodno vrijeme, a sada najviše obiteljski.“

Koliko slobodnog vremena provodite sa svojim djetetom?

V.P.: „Sve koliko god možemo. Naprimjer ja i kad kuham, kad čistim, kad spremam ja svoje dijete uključujem u svoje slobodno vrijeme. Odradim svojih 6 i pol sati na poslu i sve ostalo vrijeme posvetim djetetu. Radim do 13 sati i nadalje ja sam skroz s njom, osim ako imam nekakav sastanak, tad je s tatom ili bakom i djedom. Dakle, od 8 do 10 sati dnevno provodim s njom. Vikendom ne radim i tad smo od 0 do 24 zajedno.“

A tata?

V.P.: „Isto kao i ja. Možda tata malo manje jer on radi i prvu i drugu i noćnu pa je zbog toga manje s nama.“

Kako provodite slobodno vrijeme sa svojim djetetom?

V.P.: „Ispunjavamo joj želje koliko god možemo. Idemo na igralište, na trampolin, na sladoled ili samo prošetamo. Ono što ne iskoristimo dopodne dok nismo zajedno, poslijepodne i vikendom nadoknadimo maksimalno.“

Jeste li zadovoljni količinom slobodnog vremena koje provodite s djetetom?

V.P.: „Ne, iskreno ne. Preko tjedna jesmo puno zajedno, ali dijete puno traži. Jedino vikend kvalitetno iskoristimo kako bi zadovoljili njene potrebe.“

Ukratko opišite jedno obiteljsko druženje koje vam je ostalo u sjećanju kao najljepše.

V.P.: „Kad idemo u prirodu ili kad idemo na more tamo se najviše opustimo. To baš volimo i u tome uživamo svi zajedno.“

Što je za tebe slobodno vrijeme?

N.P.: „Volim se igrati s barbikama.“

Ali što ti misliš, što je slobodno vrijeme?

N.P.: „Ne znam... Kad se igram s barbikama i radim šta god želim.“

Kako provodiš svoje slobodno vrijeme?

N.P.: „Volim se igrati sa barbikama i sa kuhinjom koju sam donijela u svoj boravak. Još se volim igrati sa bebama. Volim ići s mamom i tatom u grad na trampolin i volim ići na more s mamom i tatom jer ih najviše volim. Volim ići na sladoled, svi volimo sladoled od jabuke, cijela obitelj.“

Nacrtaj što radiš/što najviše voliš raditi u svoje slobodno vrijeme.

Slika 3. Vlastita arhiva autorice

Intervju broj 2

Sudionici: majka M.M. i dijete I.M. (5,4 godina), ide u vrtić.

Četveročlana obitelj živi u vlastitoj kući. Imaju dvoje djece, starije dijete ima 12 godina. Majka ima 38 godina, a otac 39.

Što je za vas slobodno vrijeme?

M.M.: „Vrijeme za opuštanje. Bilo to s obitelji ili sama. Kad dođem s posla iz škole volim imati bar 20 minuta za sebe da se odmorim od buke, galame i vike na poslu. Ostatak dana provodim s obitelji.

Koliko slobodnog vremena provodite sa svojim djetetom?

M.M.: „Starije dijete (P.M. 12 godina) sam uvijek uvrstila u svako svoje slobodno vrijeme, sve smo radile zajedno. S mlađim djetetom (I.M.) sam svakodnevno ali, iskreno, ne provodim svaki trenutak svog slobodnog vremena s njim, češće se njih dvoje igraju međusobno ili s prijateljima.“

Kako provodite slobodno vrijeme sa svojim djetetom?

M.M.: „Preko tjedna se igramo kod kuće, volimo razne društvene igre, idemo na igralište, ponekad samo prošetamo ili pričamo kako je tko proveo dan u školi ili u vrtiću. Vikendom često idemo na obiteljska druženja ili s prijateljima i u tome djeca uživaju. Često odemo i u kino i usput posjetimo zoološki vrt.“

Jeste li zadovoljni količinom slobodnog vremena koje provodite s djetetom?

M.M.: „Nisam, mogla bih i više.“

Ukratko opišite jedno obiteljsko druženje koje vam je ostalo u sjećanju kao najljepše.

M.M.: „More. Tamo smo cijele dane bili s njima i sve je bilo podređeno njima. Išlo se gdje su oni htjeli, vraćalo se kad su oni htjeli, radilo se šta su oni htjeli. To nam je najljepše vrijeme provedeno zajedno jer nemamo apsolutno nikakvog drugog posla.“

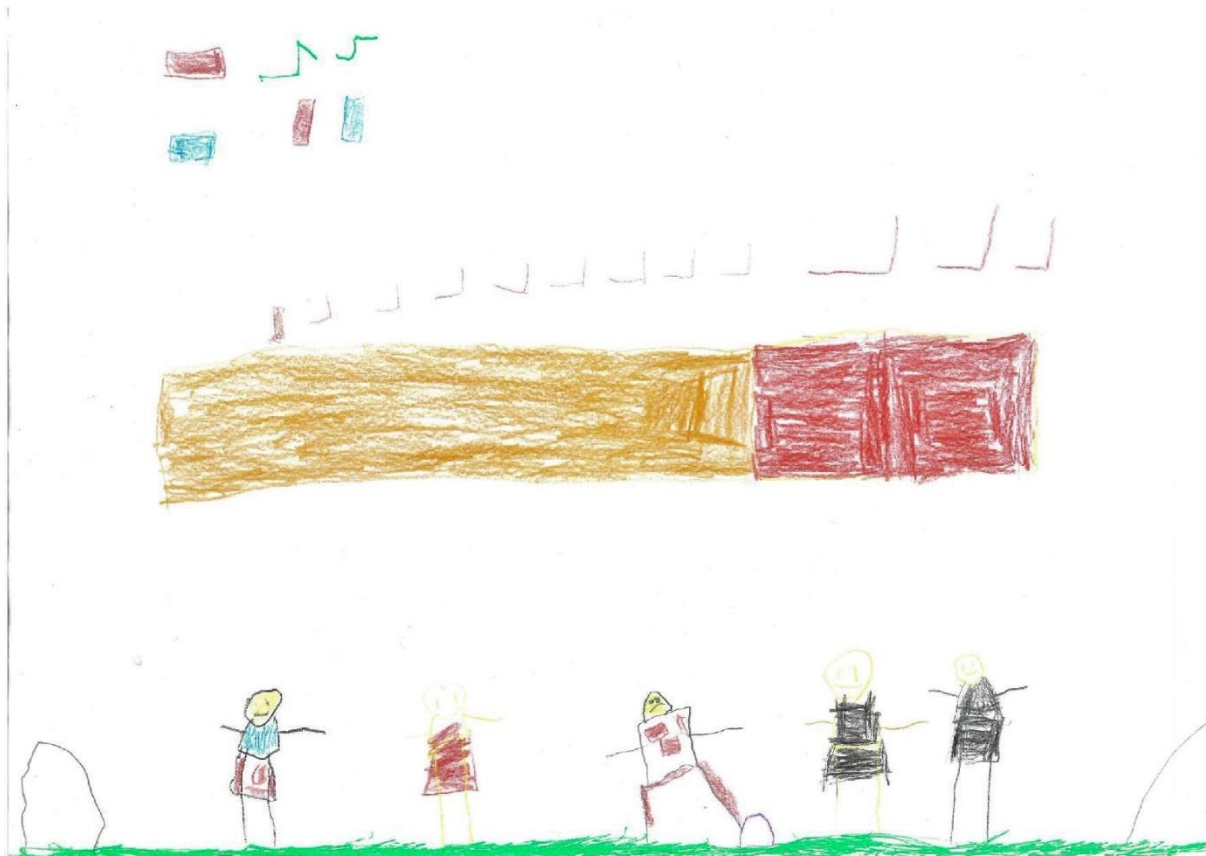
Što je za tebe slobodno vrijeme?

I.M.: „To je vrijeme kad dođem iz vrtića i igram se kod kuće.“

Kako provodiš svoje slobodno vrijeme?

I.M.: „Igram se sa sekom i s mamom i tatom i idem na trening.“

Nacrtaj što radiš/što najviše voliš raditi i svoje slobodno vrijeme.

Slika 4. Vlastita arhiva autorice

Intervju broj 3

Sudionici: majka S.Š. i dijete N.Š. (5,2 godina), ne ide u vrtić.

Četveročlana obitelj živi u kući s bakom i djedom. Imaju dvoje djece, starije dijete ima 11 godina. Majka ima 35 godina, a otac 36.

Što je za vas slobodno vrijeme?

S.Š.: „Slobodno vrijeme je kad dođem s posla, skuham za sutra, počistim i ostatak vremena provedem s djecom.“

Koliko slobodnog vremena provodite sa svojim djetetom?

S.Š.: „Od 4 kad dođem s posla sam stalno s njim, ako ja nešto radim on je sa mnom, ako on nešto radi ja sam s njim, osim kad igra igrice, tad mu smetam. Kad sam na godišnjem stalno sam s djecom.“

Kako provodite slobodno vrijeme sa svojim djetetom?

S.Š.: „Kod kuće i oko kuće smo manje-više stalno zajedno, kad imamo priliku odemo na festival ili smotru. Često odemo do parka u grad i na sladoled. Ako u slobodnom vremenu idemo u posjet rodbini uvijek idemo svi zajedno.“

Jeste li zadovoljni količinom slobodnog vremena koje provodite s djetetom?

S.Š.: „Ne. Preko ljeta pogotovo jer ima puno posla i radim po cijele dane. Preko zime imam malo više slobodnog vremena, ali i dalje nije dovoljno. Jedino na godišnjem uspijem kvalitetno provesti vrijeme s djecom.“

Ukratko opišite jedno obiteljsko druženje koje vam je ostalo u sjećanju kao najljepše.

S.Š.: „Odlazak u Bizovac na bazene preko ljeta. Djeca se ondje izigravaju, iskupaju i uživaju.“

Što je za tebe slobodno vrijeme?

N.Š.: „To je vrijeme kad se igram.“

Kako provodiš svoje slobodno vrijeme?

N.Š.: „Igram se. Nekad pričam s bratom, nekad malo šetam, nekad odem kod bratića Luke i malo pričam s njim. Nekad malo šutim i sjedim i gledam televizor i odmaram se.“

Volim ići na sladoled s mamom, tatom i bratom. Nekad se spuštam niz tobogane kad smo u parku. Volim igrati igrice s tatom i bratom, nekad i sam.

Nacrtaj što radiš/što najviše voliš raditi u svoje slobodno vrijeme.

Slika 5. Vlastita arhiva autorice

Intervju broj 4

Sudionici: majka H.B. i djeca M.B. (5,4 godina) i L.B. (3,6 godina), idu u vrtić.

Četveročlana obitelj živi u vlastitoj kući. Imaju dvoje djece. Majka ima 28 godina, a otac 34.

Što je za vas slobodno vrijeme?

H.B.: „Slobodno vrijeme mi je kad dođem s posla i obavljam sve što trebam.“

Koliko slobodnog vremena provodite sa svojim djetetom/djecom?

H.B.: „Nažalost samo nekoliko sati dnevno.“

Kako provodite slobodno vrijeme sa svojim djetetom/djecom?

H.B.: „Uglavnom razne aktivnosti kod kuće i igranje uz sve druge obaveze. Često i izlazak van, šetanje ili vožnja biciklima. Obiteljski odlazak kod prijatelja, rodbine ili kumova. Preko ljeta, kad je godišnji, idemo na more.“

Jeste li zadovoljni količinom slobodnog vremena koje provodite s djetetom/djecom?

H.B.: „Ne, nikako. Uz sav posao i obaveze ne ostane dovoljno vremena za djecu tijekom tjedna. Vikendom se zato trudimo što više biti s njima.“

Ukratko opišite jedno obiteljsko druženje koje vam je ostalo u sjećanju kao najljepše.

H.B.: „Odlazak na more. Tad se najviše opustimo i ne moramo razmišljati ni o čemu drugome, a i cijele dane provodimo s djecom i trudimo se ugoditi im što više možemo.“

Što je za tebe slobodno vrijeme?

M.B.: „To je vrijeme kad dođem iz vrtića.“

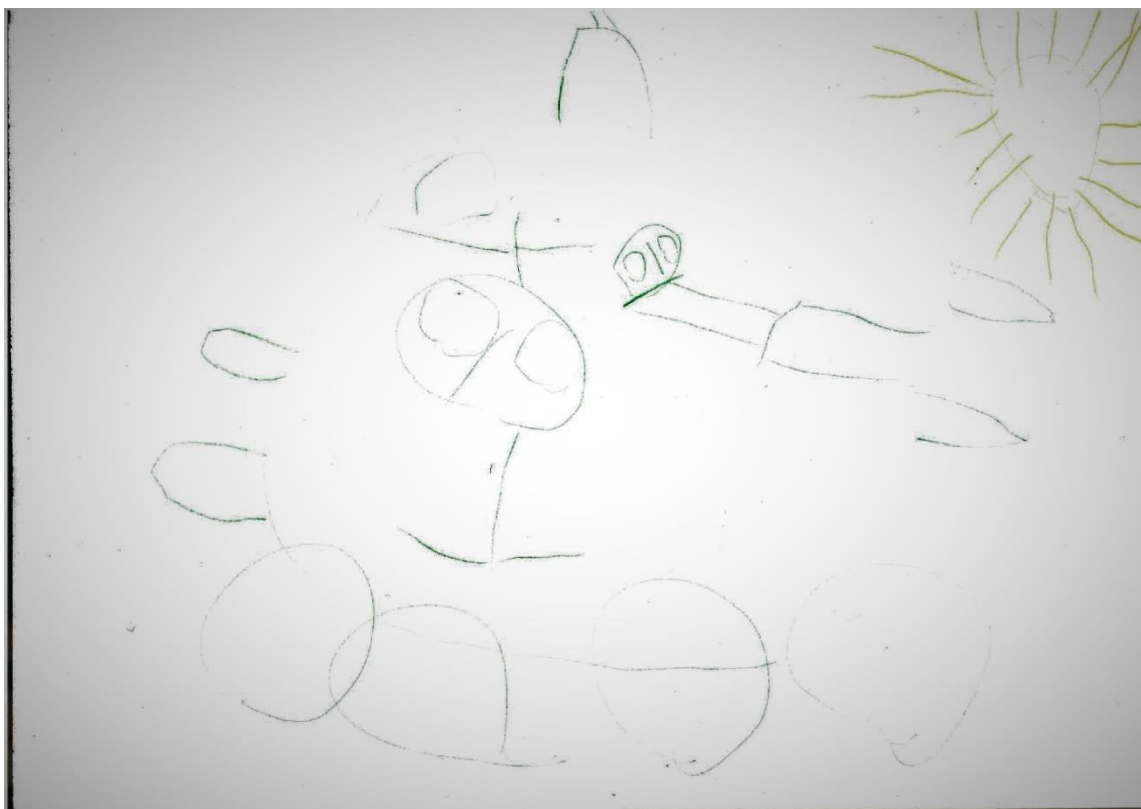
L.B.: „Isto vrijeme kad dođem iz vrtića.“

Kako provodiš svoje slobodno vrijeme?

M.B.: „Volim se igrati sa svojim igračkama, najviše s legićima. Volim i kad se idemo vozati biciklima pa se vozimo jako brzo.“

L.B.: „Ja se volim igrati s bratom, najviše se volimo igrati skrivača. Volim kad idemo kod bake i djeda i tamo pjevamo. Nekad gledamo i crtiće, najdraži mi je doktorica Pliško. Volim ići na predstave s mamom i tatom i bratom, gledali smo Miffy i Snježnu kraljicu, nije ona bila strašna.“

Nacrtaj što radiš/što najviše voliš raditi u svoje slobodno vrijeme.

Slika 6. Vlastita arhiva autorice

Slika 7. Vlastita arhiva autorice

5.1. Zaključak intervjua

Iz odrađenog intervjua s majkama i djecom predškolske dobi zaključujem da roditelji nemaju dovoljno slobodnog vremena za djecu. U većini slučajeva djecu prilagođavaju svojim obavezama, a ne obrnuto, na žalost. Ipak, svi intervjuirani roditelji su se složili da se trude pronaći vremena za zadovoljiti dječje potrebe, naročito vikendom. Godišnji odmor je za sve ispitanike najbolje i najkvalitetnije vrijeme koje provedu s djecom. Primijetila sam i da djeca koja ne idu u vrtić teže shvaćaju što je to slobodno vrijeme, budući da je njima svo vrijeme kod kuće zapravo slobodno. Djeca koja idu u vrtić razumiju i znaju da je njihovo slobodno vrijeme ono kada dođu iz vrtića. Najčešća aktivnost djece u slobodnom vremenu je igra, bilo s roditeljima, braćom i sestrom ili prijateljima. Sva intervjuirana djeca vole kad ih roditelji odvedu u park, na sladoled, u šetnju, u kino i na more ili bazene.

6. ZAKLJUČAK

Svaka obitelj se razlikuje, ali kakva god bila ona uvijek odgaja i obrazuje svoje članove. Obitelj ima i svoje zadaće, a pedagojska znanost ih vidi u zadaćama odgoja i razvoja društva. Najveću ulogu u odgoju djece imaju roditelji, oni od samog početka moraju zadovoljavati fizičke potrebe djece, kao i potrebe za ljubavlju, pažnjom i nježnošću, moraju ih štiti od povreda i boli i dati im smjernice za život. Za rani razvoj djeteta najvažniji je lik majke i od velike je važnosti zbližavanje majke i djeteta odmah nakon rođenja. Majčina najvažnija uloga je da voli svoje dijete. U toj prvoj fazi djetetova života otac je pomoćnik, a kako dijete sazrijeva njegova važnost raste. Njegova prisutnost olakšava odvajanje djeteta iz zajednice s majkom. Baka i djed također imaju veliku ulogu u odgoju djece. Oni su pažljivi i blagi prema svojim unucima i odgovorno skrbe za njih kad su roditelji odsutni, ali u nekim situacijama su i pretjerano popustljivi ili preuzimaju ulogu roditelja više nego što treba. Takve situacije se rješavaju dogovorom između roditelja i bake i djeda, jer su roditelji ti koji donose konačne odluke vezane za odgoj djece.

Pojam slobodnog vremena poznat je još od davnina, ali mu se mijenja sadržaj i način provođenja ovisno o promjenama u društvu. Slobodno vrijeme je vrijeme izvan profesionalnih, društvenih i obiteljskih obaveza i služi za odmor, razonodu i razvoj ličnosti. Aktivnosti u slobodnom vremenu dijele se u četiri kategorije: spontane aktivnosti, konzumirajuće aktivnosti, organizirane aktivnosti i ostale aktivnosti. Slobodno vrijeme djece se najčešće svodi na igru, bila to funkcionalna, simbolička ili igra s pravilima. Igra potiče emocionalni razvoj djece i doprinosi razvoju ličnosti. Istraživanje vezano za igru provedeno je na 208 djece predškolske i školske dobi i sadržavalo je pitanja što je za njih igra, koja je njihova najdraža igra i što im je potrebno za igru. Na pitanje što je za njih igra najčešći odgovor je bio igra kao druženje s prijateljima i obitelji i igra kao igranje s određenom igračkom, zatim igra kao zabava, igra kao funkcionalna pokretna igra i igranje s igračkama i druženje s prijateljima. Na pitanje koja je tvoja najdraža igra najčešći odgovor je bio lego materijal, zatim autići, lutke i kocke. Na pitanje što ti je potrebno za igru odgovori su bili vršnjaci i roditelji.

Intervju koji sam provela s roditeljima i djecom predškolske dobi govori mi da roditelji u većini slučajeva nisu zadovoljni količinom slobodnog vremena koje imaju na raspolaganju za provesti s djecom. Neki zbog posla na kojemu rade, a neki zbog brojnih drugih obaveza koje imaju kod kuće. Bez obzira na sve, svi intervjuirani roditelji naglašavaju da se maksimalno trude pronaći vremena za svoje dijete ili djecu. Djeca koja idu u vrtić su znala značenje slobodnog vremena, to je za njih vrijeme kad nisu u vrtiću, a djeca koja ne idu u vrtić su teže shvatila taj pojam. Sva intervjuirana djeca svoje slobodno vrijeme najradije provode u igri, zabavi i veselju, a to je zapravo i najvažnije.

LITERATURA

1. ROSIĆ, V. (2005.) *Odgaj obitelj škola*. Rijeka: Naklada Žagar.
2. ROSIĆ, V. i ZLOKOVIĆ, J. (2002.) *Prilozi obiteljskoj pedagogiji*. Rijeka: Grafrade.
3. JURČEVIĆ-LOZANČIĆ, A. (2005.) *Izazovi odrastanja – predškolsko dijete u okružju suvremene obitelji i vrtića*. Petrinja: Visoka učiteljska škola u Petrinji.
4. LONGO, I. (2016.) *Roditelj – graditelj odnosa*. Zagreb: Alinea.
5. BULJAN FLANDER, G. i KARLOVIĆ, A. (2004.) *Odgajam li dobro svoje dijete? Savjeti za roditelje*. Zagreb: Marko M. usluge d.o.o.
6. ROSIĆ, V. (2005.) *Slobodno vrijeme slobodne aktivnosti*. Rijeka: Naklada Žagar.
7. MALEŠ, D. i STRIČEVIĆ, I. (1991.) *Druženje djece i odraslih*. Zagreb: Školska knjiga.
8. DURAN, M. (2001.) *Dijete i igra*. Jastrebarsko: Naklada slap.
9. ZELENIKA, R. (1998.) *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela*. Rijeka: Ekonomski fakultet u Rijeci.
10. VALJAN VUKIĆ, V. (2013.) Slobodno vrijeme kao „prostor“ razvijanja vrijednosti u učenika. *Magistra ladertina*. [Online] 8 (1). str. 59.-73. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr> [Pristupljeno: 16. kolovoza 2018.]
11. RAJIĆ, V. I PETROVIĆ-SOČO, B. (2015.) Dječji doživljaj igre u predškolskoj i ranoj školskoj dobi. *Školski vjesnik: časopis za pedagoški teoriju i praksu*. [Online] 64 (4). str. 603.-620. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr> [Pristupljeno: 19. kolovoza 2018.]

POPIS SLIKA

Slika 1. Najvažnije odgojne sredine (Rosić; 2005:108)

Slika 2. Aktivnosti u slobodno vrijeme (Valjan Vukić; 2013:67; prema: Rosić; 2005)

Slika 3. Vlastita arhiva autorice

Slika 4. Vlastita arhiva autorice

Slika 5. Vlastita arhiva autorice

Slika 6. Vlastita arhiva autorice

Slika 7. Vlastita arhiva autorice

POPIS TABLICA

Tablica 1. Što je igra?

Tablica 2. Koja je tvoja najdraža igra?

Tablica 3. Što ti je potrebno za igru?

SAŽETAK

Tema ovog završnog rada govori o obitelji i slobodnom vremenu obitelji i djece. U radu je objašnjen pojam obitelji, njene zadaće, stilovi roditeljskog odgoja i roditeljskog ponašanja prema djeci, te uloge roditelja i bake i djeda u odgoju djece. Nadalje, objašnjava se pojam slobodnog vremena i govori se o slobodnom vremenu roditelja i djece. Navedeno je i istraživanje provedeno s roditeljima na temu provođenja vremena roditelja i djece u zajedničkoj igri. Također, objašnjena je i igra kao glavna aktivnost djece u slobodnom vremenu i njen utjecaj na razvoj djece. Navedeno je i istraživanje provedeno s djecom na temu igre koje nam govori što je za djecu igra, koja im je najdraža igra i što im je potrebno za igru. Na kraju je naveden i objašnjen intervju proveden s roditeljima i djecom predškolske dobi na temu slobodnog vremena i načina na koji oni provode svoje slobodno vrijeme, zajedno ili odvojeno.

Ključne riječi: obitelj, odgoj, slobodno vrijeme, igra, intervju.

SUMMARY

The topic of this final work is about family and free time of family and children. Within this work the term family is explained, also its tasks, styles of parental upbringing, parental behaviour towards children and the roles of parents and grandparents in upbringing children. Furthermore, the term free time is explained as well as free time of family and children. Also, there is a study completed with parents about spending their time in playing with children. Likewise, the term game is explained as the main children's activity in their free time. There is another study completed with children about games which tells us what game is to them, which one is their favourite game and what they need to play a game. In the end there is an interview completed with parents and preschool children about free time and the way they spend their free time, together or apart.

Key words: family, upbringing, free time, game, interview.

